

17.03.2026

50/00.01.06/202617.03.2026

Lupa- ja valvontavirasto
kirjaamo@lvv.fi

Viite LVV-U/23590/2026, lausuntopyyntö 16.2.2026

Asia ILOMANTSI, lausunto Endomines Oy:n Eteläisen kultalinjan kaivoshankkeen ympäristövaikutusten arviointiohjelmasta

Lupa- ja valvontavirasto pyytää Pohjois-Karjalan alueellisen vastuumuseon lausuntoa Endomines Oy:n Eteläisen kultalinjan kaivoshankkeen ympäristövaikutusten arviointiohjelmasta. Arviointiohjelma on hankkeesta vastaavan laatima suunnitelma hankkeen ympäristövaikutusten arvioinnin toteuttamisesta. Osana YVA-menettelyä laaditaan luonnonsuojelulain 35 §:n mukainen Natura-arviointi Koitajoen Natura-alueen osalta.

Endomines suunnittelee uusien malmiesiintymien ottamista tuotantoon Eteläisellä kultalinjalla noin 20 kilometriä Pampalon kaivosalueen eteläpuolella ja noin 17 kilometriä koilliseen Ilomantsin taajamasta. Eteläiseltä kultalinjalta louhittava malmi voidaan rikastaa joko Ukkolanvaaraan, Muurinsuolle tai Korvilansuolle rakennettavalla uudella kultarikastamolla tai tuoda rikastettavaksi Pampaloon. Suunnitelmissa on myös uuden rikastushiekka-alueen rakentaminen Pampalon kaivokselle.

Kokonaislouhintamäärä nykyisillä malmivaroilla on noin 46 miljoonaa tonnia malmia sekä 86 miljoonaa tonnia sivukiveä. Eteläisen kultalinjan kaivosten toiminta-aika on 13–20 vuotta. YVA-menettelyssä tarkastellaan kuutta vaihtoehtoa (VE0, VE0+, VE1, VE2, VE3 ja VE4), jotka eroavat toisistaan rikastamon ja rikastushiekka-alueen sijoittumisessa.

Pohjois-Karjalan alueellinen vastuumuseo on tutustunut kaivoshankkeen ympäristövaikutusten arviointiohjelmaan ja lausuu siitä seuraavaa.

Hankkeen vaikutukset arkeologiseen kulttuuriperintöön

Hankealueen arkeologinen inventointi on suoritettu vuosina 2024–2025 (Maanala Oy). Selvitysten aikana Pampalon alueelta ei havaittu uusia muinaismuistolain (295/1963) rauhoittamia kiinteitä muinaisjäännöksiä tai muita arkeologisen kulttuuriperinnön kohteita. Eteläisen hankealueen ja siirtoputkireitille suoritettujen selvitysten aikana sen sijaan tunnistettiin useita arkeologisen kulttuuriperinnön kohteita, jotka on esitetty asianmukaisella tavalla YVA-ohjelman sivulla 119 olevassa taulukossa. Lisätietoa hankealueen arkeologisen kulttuuriperinnön kohteista on luettavissa osoitteessa <https://www.kyppi.fi/palveluikkuna/mjreki>.

Vuoden 2024 (Pampalon alue) suoritettujen inventointien suhteen museo toteaa selvityksen riittäväksi ja asianmukaisesti laadituksi. Vuonna 2025 eteläisellä hankealueella laadittu inventointi on niin ikään laadukas, mutta vaatii museon näkemyksen mukaan maastossa suoritettavia täydennyksiä kahdesta keskeisestä syystä.

1) Vuonna 2025 Museovirasto on vienyt muinaisjäännösrekisteriin tuhansia Maanmittauslaitoksen 5 p laserkeilausaineistosta tekoälyavusteisesti tunnistettuja havaintokohteita. Havaintokohteet edustavat todennäköisiä kiinteitä muinaisjäännöksiä, kuten tervahautoja tai hiilimiiluja, joiden ominaisuuksia ei kuitenkaan yleensä ole mahdollista määrittää ilman maastotarkastusta. Myös arviointia koskevalla eteläisellä hankealueella sijaitsee useita maastossa tarkastamattomia havaintokohteita (esim. Iso Kokkokangas, 1000093189 ja Pieni Kokkokangas, 1000093190), jotka tulee dokumentoida maastossa ennen hankkeen toteutumista.

2) Hankealueen koko on muuttunut eikä museolla ole tutkimusten puuttuessa tietoa laajennusta koskevan alueen arkeologisen kulttuuriperinnön kohteista. Täydennysinventointi tulee ulottaa myös näille alueille ja mahdolliset havainnot liitettävä raporttiin. Ohjeita arkeologisen kenttätutkimuksen tilaamiseen on luettavissa osoitteessa <https://www.museovirasto.fi/fi/kulttuuriymparisto/arkeologinen-kulttuuriperinto/arkeologisen-kulttuuriperinnon-tutkimus/arkeologisten-kenttatoiden-tilaaminen>.

Arkeologisen kulttuuriperinnön kohteet tulee huomioida kaivostoimintaan liittyvien siirtoputkien, sähköasemien, rikastamojen ja muiden maankäytön alueiden sijoittelussa. Muinaismuistolaki kieltää kaiken kiinteisiin muinaisjäännöksiin kohdistuvan kaivun, peittämisen, muuttamisen, vahingoittamisen, poistamisen ja muun luvattoman kajoamisen. Mikäli muuttuvan maankäytön toimenpiteitä on välttämätöntä kohdistaa kiinteiden muinaisjäännösten alueelle, tulee toimenpiteiden suunnittelussa edetä muinaismuistolain tarkoittamalla tavalla. Kiinteiden muinaisjäännösten ohella muinaisjäännösrekisteriin on viety myös toisen maailmansodan puolustusvarustuksia ja muita nuorempia arkeologisia jäännöksiä. Museo ehdottaa, että myös muut kulttuuriperintökohteet huomioidaan hankkeessa.

Museo ottaa tarkemmin kantaa hankkeen mahdollisista vaikutuksista arkeologisen kulttuuriperinnön kohteille kun sillä on käytössään täydennysinventoinnista laadittu raportti karttoineen ja kuvineen.

Maiseman ja rakennetun kulttuuriympäristön huomiointi

Hankkeen vaikutuksia tarkasteltaessa on otettava huomioon sen läheisyydessä sijaitsevat maiseman ja kulttuuriympäristön kannalta arvokkaat alueet. YVA-ohjelmassa todetaan, että kaivostoiminnan vaikutuksia alueen maiseman ja kulttuuriympäristön nykytilaan arvioidaan vaikutusten laajuuden, luonteen ja merkittävyyden näkökulmasta. Maisemavaikutusten tarkastelu keskittyy hankealueisiin ja niiden vaikutusalueisiin noin kahden kilometrin etäisyydellä. Lisäksi kaukomaisemaan kohdistuvia vaikutuksia arvioidaan erikseen niissä kohteissa, jotka on tunnistettu maisemallisesti herkimpänä.

Hattuvaaran kylä sijaitsee noin neljän kilometrin etäisyydellä Pampalon kaivospiirin eteläpuolella ja noin yhdeksän kilometrin etäisyydellä Eteläiseltä hankealueelta. Hattuvaaraan sijoittuu sekä valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö (RKY) että maakunnallisesti arvokas maisema-alue. Mekrijärven kylä sijaitsee noin kahdeksan kilometrin etäisyydellä Eteläiseltä hankealueelta. Mekrijärvi on niin ikään osoitettu valtakunnallisesti merkittäväksi rakennetuksi kulttuuriympäristöksi, ja alueella on lisäksi maakunnallisesti arvokas maisema-alue. Näiden arvoalueiden maisemalliset ja kulttuurihistorialliset ominaispiirteet ja niiden säilyminen tulee huomioida hankkeen jatkosuunnittelussa.

Ohjelmassa tuodaan esille, että arvioinnissa hyödynnetään useita aineistoja, kuten karttoja ja ilmakuvia, korkeusmallia sekä puustotietoja, joiden avulla voidaan muodostaa kattava kokonaiskuva maiseman muutoksista. Tarvittaessa maisemavaikutusten havainnollistamiseksi laaditaan havainnekuvia, jotka tukevat vaikutusten arviointia ja esittämistä. Maisemavaikutuksia tullaan tarkastelemaan ihmisen, kulttuuriympäristön ja luonnonmaiseman kannalta. Alueellinen vastuumuseo pitää tätä arviointilähtökohtaa kannatettavana.

Yhteyshenkilönne Pohjois-Karjalan alueellisessa vastuumuseossa ovat arkeologi Ville Hakamäki (ville.hakamaki@joensuu.fi, 050 301 8302) sekä intendentti Mikko Westman (mikko.westman@joensuu.fi, 050 305 8408).

museonjohtaja

Tarja Raninen-Siiskonen

intendentti

Mikko Westman

Asiakirja on allekirjoitettu sähköisesti asianhallintajärjestelmässä. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaamossa.

JAKELU

Museovirasto
Pohjois-Karjalan maakuntaliitto
Itä-Suomen Elinvoimakeskus